

Науковий керівник:
Потривасєва Н.В.,
доктор економічних наук,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.71:004

Економічна природа та специфіка здійснення безготівкових розрахунків в умовах цифрової трансформації

Лідія Гравченко,
здобувачка вищої освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація.** Висвітлено кардинальні зміни у сфері безготівкових розрахунків, спричинені цифровою трансформацією фінансового сектору. Визначено ключову роль технологічних інновацій і розвитку FinTech у поширенні безготівкових платежів, що забезпечують швидкість, зниження витрат і мінімізацію фінансових ризиків. Розкрито тенденції автоматизації фінансових процесів, впровадження блокчейн-технологій та розширення цифрових платіжних платформ, які сприяють фінансовій інклюзії та підвищенню ефективності фінансового менеджменту. Окреслено основні виклики безготівкових розрахунків, зокрема питання кібербезпеки, регулювання та доступності цифрових фінансових послуг, а також підтверджено незворотність переходу до цифрової економіки через зростання безконтактних і токенизованих платежів.*

***Ключові слова:** фінансові технології, FinTech, платіжні системи, фінансова інклюзія, кібербезпека, платіжна інфраструктура, Національний банк України.*

Цифрова трансформація фінансового сектору зумовила радикальні зміни у сфері безготівкових розрахунків, які на сьогодні становлять основу глобальної економічної системи. Завдяки технологічним інноваціям та активному розвитку фінансових технологій (FinTech), безготівкові платежі набули значного поширення, сприяючи зниженню операційних витрат, підвищенню швидкості розрахунків та мінімізації фінансових ризиків.

Актуальність теми підтверджується офіційними даними Національного банку України (НБУ) за 2024 рік, які демонструють стійке зростання безготівкових операцій серед усіх фінансових транзакцій. Так, згідно з даними Національного банку України (НБУ), у 2024 році спостерігалось значне домінування безготівкових операцій серед транзакцій з використанням платіжних карток. Загальна кількість операцій з платіжними картками, емітованими українськими банками та фінансовими установами, становила 8 654,4 млн, а їхня сума досягла 6 577,4 млрд грн. З них 91,8% від кількості та 90,1% від суми були здійснені на території України. Безготівкові операції

становили 94,6% від загальної кількості та 64,5% від загальної суми операцій з платіжними картками [1]. Це свідчить про високу довіру українців до безготівкових розрахунків та здатність платіжної інфраструктури забезпечувати їх безперебійне обслуговування.

Високий рівень довіри громадян до електронних платежів та розширення платіжної інфраструктури свідчать про незворотність переходу до цифрової економіки.

Безготівкові розрахунки через електронні платіжні системи оптимізують фінансові потоки, прискорюючи операції та знижуючи трансакційні витрати, які виникають при обробці готівки. Це робить фінансові операції більш економічними і зручними. Такі розрахунки підвищують прозорість фінансових операцій, зменшуючи можливості для тіньових схем. Доступ до цифрових фінансових послуг сприяє фінансовій інклюзії, дозволяючи більшій кількості громадян брати участь в економічній діяльності, що позитивно впливає на розвиток економіки та соціальної сфери.

Згідно з аналітичними даними НБУ за 2024 рік, 94,6% від загальної кількості операцій з платіжними картками в Україні здійснюється безготівковим шляхом, що свідчить про переважну роль цифрових платежів у фінансовій системі країни [1].

Сучасні безготівкові розрахунки характеризуються глибокою інтеграцією цифрових технологій у фінансову діяльність, що призводить до суттєвих змін у методах управління фінансами та проведення фінансових операцій. Одним із головних напрямів трансформації є автоматизація облікових процесів. Використання цифрових рішень для управління фінансами дозволяє значно скоротити витрати на фінансовий менеджмент, підвищуючи ефективність та точність обліку. Також важливим аспектом є розширення цифрових платіжних платформ, оскільки збільшення кількості фінансових сервісів значно спрощує процеси розрахунків. Це забезпечує більшу доступність послуг та можливість здійснення фінансових операцій без зайвих ускладнень. Впровадження блокчейн-технологій є важливим етапом у розвитку безготівкових платежів, адже децентралізовані платіжні системи підвищують безпеку та прозорість фінансових операцій, знижуючи ризики шахрайства та маніпуляцій з фінансами.

Зростання ролі FinTech-компаній є ще однією суттєвою тенденцією, адже новітні технології та мобільні додатки роблять електронні платежі ще зручнішими та доступнішими для широкого кола користувачів, спрощуючи процеси взаємодії з фінансовими установами та збільшуючи їхню доступність [2, с. 143].

Як зазначає Н. В. Потриваєва, Л. А. Козаченко І. І. Недбайло та І. В. Нестерчук цифровізація фінансових операцій сприяє автоматизації процесів розрахунків та покращенню контролю за фінансовими потоками, що особливо актуально для підприємств, які прагнуть підвищити ефективність фінансового менеджменту [3, с. 85].

Статистичні дані НБУ за 2024 рік підтверджують актуальність цього твердження: найбільша частка безготівкових операцій припадає на розрахунки в торговельній мережі (73,4% за кількістю та 46,8% за сумою). Крім того, значна частка операцій здійснюється в онлайн-середовищі – частка платежів за товари та послуги через Інтернет становить 13,6% від усіх безготівкових транзакцій [1].

Попри численні переваги, поширення безготівкових розрахунків супроводжується кількома серйозними викликами. Одним із основних є проблема кібербезпеки, оскільки зростання кількості хакерських атак на фінансові системи ставить під загрозу захист конфіденційної інформації. Це вимагає посилення захисту та розробки нових технологій для запобігання кіберзагрозам. Іншим викликом є регуляторні проблеми, адже швидкий розвиток FinTech-сектору часто випереджає адаптацію нормативно-правового регулювання, що може призводити до правових прогалин та невизначеності. Також цифрові платежі збільшують рівень державного моніторингу фінансових операцій, що піднімає питання контролю та конфіденційності. З одного боку, це покращує прозорість, з іншого – викликає побоювання щодо втручання в особисте життя громадян. Останнім викликом є нерівномірний доступ до цифрових фінансових послуг, зокрема у сільських регіонах і віддалених районах, де досі спостерігається недостатня цифровізація банківських послуг, що обмежує доступ до фінансових ресурсів для частини населення [4, с. 471].

Водночас розширення платіжної інфраструктури сприяло зростанню безготівкових розрахунків. Кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережах збільшилася на 10,5% порівняно з 2023 роком і досягла 496,6 тис., з яких 97,5% – безконтактні. Кількість пунктів продажу та надання послуг, які приймають платіжні картки, зросла на 12,8% до 518,4 тис. Кількість працюючих банкоматів залишалася майже незмінною протягом 2024 року (15,7 тис.) [1].

Загальна кількість платіжних карток, емітованих українськими банками та фінансовими установами, станом на 01.01.2025 досягла 132 млн, що на 15% більше порівняно з 2023 роком. Кількість активних карток зросла на 13% до 58,8 млн шт. Безконтактні активні платіжні картки становили 60% від загальної кількості активних карток (35 млн), а токенизовані картки (NFC-технологія) – 16,5 млн, що на 33% більше порівняно з попереднім роком [1]. Приблизно 95% від кількості та суми безготівкових операцій у торговельній мережі у 2024 році здійснювалися з використанням безконтактної технології оплати та NFC-технології.

Зростання кількості платіжних карток та використання безконтактних і токенизованих карток в Україні свідчить про прогрес у безготівкових розрахунках. Високий рівень використання безконтактних технологій та NFC у торговельних мережах забезпечує зручність і швидкість операцій. Безготівкові платежі стають основою економіки та підвищують фінансову доступність для населення. Проте зростання популярності цифрових платежів супроводжується

новими викликами в питаннях безпеки, регулювання та доступності фінансових послуг.

Отже, безготівкові розрахунки є важливим елементом сучасної фінансової системи, що забезпечує ефективність, безпеку та доступність операцій. Дані НБУ за 2024 рік підтверджують, що безготівкові платежі стали основним способом фінансових операцій в Україні. Розвиток фінансових технологій, зростання довіри до цифрових платежів та розширення платіжної інфраструктури сприяють переходу до безготівкової економіки. Для подальшого розвитку потрібні вдосконалення регулювання, посилення кібербезпеки та забезпечення рівного доступу до фінансових інструментів.

Список використаних джерел:

1. Безготівкові розрахунки у 2024 році суттєво переважали серед операцій з платіжними картками. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-u-2024-rotsi-suttyevo-perev-ajali-sered-operatsiy-z-platijnimi-kartkami>.
2. В'язовий С. М. FinTech в Україні: шлях до інноваційного майбутнього безготівкових розрахунків. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. С. 142–145. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-36>.
3. Digitization of accounting in the management of business processes of enterprises of the agro-industrial complex / N. Potryvaieva et al. *Ukrainian Black Sea region agrarian science*. 2022. Vol. 26, no. 1. P. 79–88. DOI: [https://doi.org/10.56407/2313-092x/2022-26\(1\)-8](https://doi.org/10.56407/2313-092x/2022-26(1)-8).
4. Тивончук О. І., Хуснуллін І. А. Діджиталізація безготівкових розрахунків в умовах війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. С. 469–472. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-155>.

Abstract: *The article highlights the dramatic changes in the field of cashless payments caused by the digital transformation of the financial sector. The key role of technological innovations and the development of FinTech in the spread of cashless payments, which ensure speed, reduce costs and minimize financial risks, is identified. The trends in the automation of financial processes, the implementation of blockchain technologies and the expansion of digital payment platforms, which contribute to financial inclusion and increase the efficiency of financial management, are revealed. The main challenges of cashless payments are outlined, in particular, the issues of cybersecurity, regulation and accessibility of digital financial services, and the irreversibility of the transition to a digital economy is confirmed due to the growth of contactless and tokenized payments.*

Keywords: *Digitalization, electronic document flow, ERP systems, information technologies, accounting, suppliers, contractors.*

Науковий керівник:

Потривасва Н. В.,

*д-р екон. наук, професорка,
професорка кафедри обліку і оподаткування*